

Fiskālās disciplīnas
padome

Monitoringa ziņojums Nr. 20

Periods 01.01.2023-14.03.2023

KOPSAVILKUMS

1. Saeimā galīgajā lasījumā tika pieņemts likums "Par valsts budžetu 2023.gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025.gadam". Kādi jau šobrīd iezīmējās riski un kādas ir iespējas tos mazināt? Augstas nenoteiktības apstākļos galvenais risks ir makroekonomisko rādītāju ievērojamas nobīdes. Uzsākot Stabilitātes programmas 2023-2026 izstrādes ciklu, Finanšu ministrija ir atjaunojusi makroekonomikas prognozes, kas tika skatītas un apstiprinātas Padomē š.g. 10. februārī¹. Pēc FM jaunajām prognozēm, reālais IKP 2023. gadam nepieaugs, bet inflācija sasniegs 10%. Arī Eiropas Komisija šī gada februārī atjaunojusi dalībvalstu makroekonomiskās prognozes un jaunā EK prognoze ir ļoti tuvu FM scenārijam (reālā IKP pieaugums 2023. gadam ir 0,1%, savukārt inflācija var sasniegt 7,9%). Jauno prognožu ietekme uz 2023. gada budžetu varētu būt minimāla vai neitrāla, jo inflācijas prognoze, salīdzinot ar 2022.gada decembri prognozēto 8,5%, ir kāpināta par 1,5 procentpunktiem, līdz ar to, pat ja neiestāsies decembrī prognozētā recesija (-0,6%), izaugsmi neitralizēs vēl joprojām augstā inflācija, kuras prognoze ir kāpināta.
2. Recesijas riski izriet no 2023.gada janvārī pieejamiem datiem par ekonomiskās situācijas rādītāju dinamiku. Pašlaik pieejamie dati par rūpniecību liecina par produkcijas apjoma būtisku samazināšanos, mazumtirdzniecības apgrozījumu minimālo pieaugumu un eksporta pieauguma tempu sabremzēšanos. Rūpniecībā gads ir sācies ar produkcijas apjoma samazinājumu par 10%, salīdzinot ar 2022. gada janvāri, bet, salīdzinot ar decembri, samazinājums ir 3,3%. Apstrādes rūpniecībā situācija nav iepriecinoša - produkcijas apjoma samazinājums, salīdzinot ar 2022. gada janvāri ir 6,1% un, salīdzinot ar decembri - samazinājums ir 1%. Janvārī produkcijas apjomi pieauga vien četrās - kopumā no sešpadsmit apstrādes rūpniecības apakš nozarēm, bet pārtikas nozarē pieaugums nav fiksēts. Mazumtirdzniecības apgrozījums janvārī, salīdzinot ar 2022. gada janvāri, pieauga vien par 2,9%, bet, salīdzinot ar decembri - pieaugums bija 1,4%, liecina CSP kalendāri koriģētie dati salīdzināmajās cenās. Satraukumu rada pārtikas mazumtirdzniecības dati, kas liecina, ka pārtikas preču mazumtirdzniecība, salīdzinot ar iepriekšējā gada janvāri, samazinājās par 3,2%. Citos segmentos tomēr fiksēti apgrozījuma pieaugumi. Vēl joprojām eksports uzrāda labus rezultātus, tomēr, ņemot vērā rūpniecības produkcijas apjoma samazinājumu, ir riski, ka tas var pasliktināties šī gada laikā. 2023. gada janvārī, salīdzinot ar 2022. gada janvāri, Latvijas eksports samazinājās šādās preču grupās: koks, tā izstrādājumi un kokogles (-9,6%), minerālais kurināmais (-6,1%), mehānismi un mehāniskās ierīces (-4,3%). Arī eksporta pieauguma temps ir sabremzējies, neskatoties uz vēl aizvien pieaugošo eksporta kopējo vērtību, kas tiek uzskaitīta faktiskajās cenās.
3. Ņemot vērā ne pārāk labos janvāra ekonomikas rādītājus, jāteic, ka ekonomika vēl joprojām turpina balansēt uz recesijas robežas un šāda situācija turpinās kopš 2022. gada otrās puses. Ņemot vērā augstās inflācijas izraisīto pirkatspējas samazināšanos un nenoturīgo situāciju reālajā sektorā, pastāv risks piedzīvot recesiju šī gada otrajā pusē. Lai gan no viena mēneša datiem nevar spriest par gada iznākumu, šie dati ir kā papildinājums jau ilgstoši saspringtajam ģeopolitiskajam fonam un nenoteiktībai attiecībā uz energoresursu cenu attīstību un no tās atkarīgo inflācijas attīstību.

¹ Makroekonomiskās prognozes Stabilitātes programmai 2023-2026 | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

4. Pēc Eurostat ātrā novērtējuma datiem, februārī Latvijā inflācija sasniedza 20,1% (CSP dati uzrāda 20,3%). Lai arī tā samazinājās par 1,3 procentpunktiem, salīdzinājumā ar janvāri, tomēr joprojām tā ir augstāka Baltijā. Lietuvā inflācijas līmenis februārī bija zemākais Baltijā - 17,2%, bet Igaunijā tikai nedaudz augstāks - 17,8%. Salīdzinājumam: Eirozonā janvārī inflācija bija 8,7%.
5. Padome paskaidro, kāpēc Latvijā joprojām nav vērojamas būtiskas inflācijas samazināšanās pazīmes. Gan Latvijā, gan Baltijā - augsto inflāciju ietekmē neatrisinātais energoneatkarības jautājums no Krievijas. Baltijas inflācijas cēlonis veidojās ražošanas, nevis patēriņa, pusē un inflācijas monetārie ierobežošanas pasākumi neiedarbojas tik ātri kā pārējā Eirozonā. Energoresursu iepirkuma cenas vēl joprojām tiek pārnestas uz patērētājiem, jo 2022./2023. gada apkures sezona tiek nodrošināta, izmantojot energoresursus, kas tika iepirkti 2022. gada pirmajā pusē, augsto gāzes cenu periodā. Papildus tam, janvārī Latvijā fiksētais inflācijas pieaugums, salīdzinot ar decembri (+0,7 %p.), skaidrojams ar bāzes efektu, kad 2021. gada atbilstošā periodā bija vērojams minimāls patēriņa cenu samazinājums. Lai gan pašlaik uzmanīgi sekojam katram inflācijas procentpunktam, trenda izmaiņas vēl nav notikušas. Citu makroekonomisko procesu faktiskā sabremzēšanās liek domāt, ka tuvākajos mēnešos vērosim mērenu inflācijas samazināšanos, tomēr patērētāju groza izmaksu mazināšanās nav sagaidāma, kas turpinās ierobežot pieprasījumu.
6. Latvijas ekonomikas nākotnes izaicinājums – paātrināt izaugsmi, jo tikai IKP pieaugums nodrošinās stabilu budžeta pieauguma pamatu. Šī mērķa sasniegšanai ir nepieciešams kāpināt gan pašu investīcijas, gan efektīvi ieguldīt ES līdzekļus, t.sk., Atveseļošanas un noturības mehānisma sniegtās iespējas. ANM finansējuma aploksne ir paredzēta 1,826 mljrd. eiro apmērā. Šī mehānisma ietvaros Latvijā paredzēts veikt reformas un uzlabot infrastruktūru. Nedaudz vairāk par vienu miljardu eiro plānots ieguldīt zaļās pārejas un digitālās transformācijas projektiem jeb 38% un 21% no kopējiem ieguldījumiem. Papildus tam, tieši produktivitātes kāpināšanai, paredzēti 196 miljoni eiro.
7. Efektīva Eiropas resursu izmantošana ir priekšnoteikums izaugsmes stimulēšanai. EK vērtējumā, ANM ieguldījumi dos gan tiešu ietekmi, gan multiplikatīvu efektu. FM aprēķini liecina, ka ekonomikas transformācijā 2023. gadā tiks ieguldīti 380 milj. eiro, 2024. gadā 515 milj. eiro un 2025. gadā 481 milj. eiro, bet 2026. gadā 339 milj. eiro. EK vērtējumā lielāko ietekmi uz iekšzemes kopproduktu ANM sasniegs 2026. gadā, kad tas varētu būt 1,3%-2%², turklāt jau būs vērojama atdeve no iepriekšējo gadu ieguldījumiem. Ieguldījumi galvenokārt ietekmēs pieprasījuma pusi. Ietekme uz piedāvājuma pusi (ANM investīciju atdeve), sākotnēji būs mazāka, bet tā ir sasaistīta ar pieprasījuma puses efektiem un izpaudīsies ilgtermiņā, piemēram, salīdzinot 2040. gadu ar 2028. gadu.
8. Produktivitāte ir galvenais ekonomiskās izaugsmes dzinējs. Darba samaksas pieaugums, kas 2022. gadā sasniedza 7,5%, diemžēl nav sasaistīts ar produktivitātes pieaugumu, tieši pretēji - plaša starp produktivitātes un darba samaksas pieaugumu paplašinās. No vienas puses ir izprotams nodarbināto³ spiediens uz darba devējiem, pieaugošās dzīves dārdzības un atvērtā ES darba tirgus apstākļos, bet no otras puses ar produktivitāti nesaistīts darba samaksas pieaugums ievaino Latvijas ekonomikas konkurētspēju. Tādēļ, lai pārrautu šādu "apburto loku" nepieciešami mērķēti un tālredzīgi ieguldījumi produktivitātes kāpināšanā. Produktivitātes kāpināšana ir lielākais Latvijas ekonomikas tuvākās desmitgades izaicinājums. Ņemot vērā negatīvās demogrāfiskās tendences un paredzamo darbības vecumā esošo iedzīvotāju skaita samazināšanos - īpaši pieaug

² The Latvian recovery and resilience plan and productivity / Valerie Vandermulen/ [PowerPoint Presentation \(lu.lv\)](#)

³ Latvija no EK saņem 201 milj. eiro par Atveseļošanas fonda plāna pirmo rādītāju izpildi - Jaunā Vienotība ([jaunavienotiba.lv](#))

- ieguldījumu nepieciešamība cilvēkkapitālā, kāpinot strādājošo darba prasmju līmeni un konkurētspēju, kā arī sekmējot labus sabiedrības veselības rādītājus⁴.
9. Lai gan darba tirgū situācija ir diezgan stabila un bezdarba līmenis būtiski nepieaug, tomēr šī situācija slēpj arī zināmus riskus attiecībā uz darba tirgus kopējo kapacitāti. 2022. gadā kopumā bezdarba līmenis bija 6,9%. Reģistrētā bezdarba līmenis janvārī un februārī bija nemainīgs (6,3%), liecina NVA dati. Darbinieku trūkums tautsaimniecībai būtiskās nozarēs ir augsts un darbinieku spiediens par algu celšanu šādos apstākļos pastiprina riskus paplašināt darba algas un darba produktivitātes plaisu, kas jau iepriekšējā gadā paplašinājās.
 10. Š.g. janvārī konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi sasniedza 1,1 miljardu eiro, kas ir par 135 miljoniem eiro jeb 14,4% vairāk nekā 2022. gada janvārī. Visās nodokļu grupās ir izpildīts nodokļu iekasēšanas plāns. Operatīvie dati par februāri liecina, ka līdzīgs rezultāts ir sasniegts arī februārī. Lai arī pēdējos gados FM nodokļu prognozēšana ir bijusi konservatīva, inflācijas samazināšanās un iespējamā recesija varētu ievērojami ietekmēt budžeta ieņēmumu samazināšanos, kas iepriekšējā gadā auga būtiskās inflācijas iespaidā. Valdība ir deklarējusi nodomu 2024. gadā veikt reformu un ir sākusi darbu pie nodokļu politikas pamatnostādņem 2024. – 2027. gadam. Padome atgādina, ka starptautiski pētījumi salīdzinoši augstu novērtē Latvijas nodokļu sistēmu. Nodokļu sistēmas stabilitāte un nemainība ir vērtības pašas par sevi, it sevišķi augstas nenoteiktības laikos. Padome respektē valdības deklarācijā noteikto uzdevumu uzlabot nodokļu sistēmu, tomēr pirms izmaiņām būtu nepieciešams uzmanīgi novērtēt reformas īsterniņa un ilgtermiņa ekonomiskās, fiskālās un sociālās ietekmes.
 11. Rietumu ekonomikās turpinās procenta likmju kāpums. ECB 8. februārī jau piekto reizi, pēdējā gada laikā, palielināja savas galvenās procentu likmes. Savukārt ASV federālo rezervju sistēma savas procentu likmes jau cēlušas 8 reizes pēdējā gada laikā. Ekonomikas rādītāju, it sevišķi, inflācijas, darba tirgus un IKP pieauguma dinamika liecina, ka procentu likmju kāpums vēl turpināsies, kas arī negatīvā veidā ietekmēs ekonomikas, samazinot globālo pieprasījumu un paaugstinot valsts parādu apkalpošanas izmaksas. Procenta likmju kāpums tiek minēts kā viens no iemesliem vienas no lielākajām ASV bankas SVB maksātnespējai⁵ (vēlāk tika apturēta vēl vienas nelielas ASV reģionālas bankas darbība). Lai arī šobrīd netiek prognozēta citu ASV banku maksātnespēja, taču cīņa ar inflāciju paliek sarežģītāka. ASV ekonomisti diskutē par FED inflācijas versus finanšu sistēmas dilemmu un tagad tiek prognozēts mazāk agresīvs procenta likmju kāpums. Arī Eiribor nākotnes prognozes tiek pārskatītas uz leju.
 12. Latvijas fiskālā pozīcija atrodas salīdzinoši labvēlīgā situācijā pie pieaugošām procentu likmēm, jo valsts parāds ir salīdzinoši zems (ap 42% no IKP), valsts kredītreitings augsts un kredītu apjoms, nekustāmā īpašuma iegādei, ir salīdzinoši zems. Valsts kase joprojām var refinansēt valsts parādu par samērīgām procentu likmēm (3,8% ienesīgums par 5 gadu obligācijām).
 13. Eiropas Komisija ir publicējusi komunikāciju dalībvalstīm ar rekomendācijām fiskālai politikai 2024. gadam⁶. Ņemot vērā, ka EK SIP izņēmuma klauzula vairs nebūs spēkā 2024. gadā, un, acīmredzot, jaunais ES ekonomiskais regulējums vēl nebūs spēkā nākošgad, EK ir sagatavojusi vadlīnijas fiskālajai politikai, kas atbilst gan esošajam regulējumam, gan ietver sevī plānotā regulējuma elementus. EK arī publicēs valstīm specifiskas rekomendācijas, kas sevī ietvers gan kvantitatīvos rādītājus, gan kvalitatīvās vadlīnijas. **Kopumā, ES dalībvalstu fiskālajām politikām, 2024. gadā būtu**

⁴Latvijas produktivitātes ziņojums 2022/LVPEAK/ LPZ_2022.pdf (lu.lv)

⁵ <https://edition.cnn.com/2023/03/11/business/svb-bank-collapse-explainer-timeline/index.html>

⁶ https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact/fiscal-policy-guidance_en

jānodrošina vidēja termiņa parāda ilgtspējība un jāveicina ilgtspējīga un iekļaujoša ekonomiskā izaugsme. EK aicina valstu Stabilitātes programmās iekļaut fiskālos mērķus, kas nodrošinātu vispārējās valdības parādu ilgtspējīgā līmenī un nodrošināta VVB deficītu ne lielāku par 3% no IKP.

14. Padomes ieskatā būtiskākie negatīvie tautsaimniecību ietekmējošie faktori būs pastāvošās ģeopolitiskās spriedzes ekonomiskie riski, augstā inflācija, piegāžu ķēžu traucējumi un mājsaimniecību patēriņa kritums. Tā kā iedzīvotāju reālie ienākumi, inflācijas ietekmē, samazinās un arī mājsaimniecību uzkrājumu apjoms ir būtiski samazinājies, šo faktoru kopums būtiski negatīvi ietekmēs patēriņu un ierobežos IKP pieaugumu.

ANALĪZES IZVĒRSUMS

1. Vispārējā situācijas attīstība

Saeimā galīgajā lasījumā tika pieņemts likums "Par valsts budžetu 2023.gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025.gadam". Vispārējās valdības budžeta deficīts šogad plānots 1,8 miljardu eiro jeb 4,2% apmērā no iekšzemes kopprodukta (IKP), strukturālais budžeta deficīts šogad un turpmākajos divos gados tiek plānots 0,5% apmērā no IKP. Padome savā Uzraudzības ziņojumā par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2023. -2025.gadiem un budžetu 2023. gadam⁷ kopumā atbalsta Finanšu ministrijas piedāvāto fiskālo stratēģiju, fiskālos mērķus, sagatavoto budžeta plānu 2023. gadam un vidēja termiņa budžeta ietvaru 2023. -2025. gadiem. Ziņojumā Padome uzsver, ka budžets veidots augstas nenoteiktības apstākļos un gan makroekonomiskās, gan fiskālās prognozes ir konservatīvas. Kopumā budžets, saskaņā ar Eiropas Komisijas prasībām, ir uzskatāms par fiskāli neitrālu un atbilstošu Latvijas šī brīža ekonomiskajai, politiskajai un sociālajai situācijai. Kā galvenos riskus Padome redz pastāvošo ģeopolitisko spriedzi, enerģētikas resursu un pārtikas cenu kāpumu, kā arī lēno ekonomikas izaugsmi, ja neizdosies panākt produktivitātes un konkurētspējas izrāvienu. Inflācija tiek norādīts, kā viens no būtiskākajiem faktoriem, kas ierobežo ekonomisko attīstību gan Latvijā, gan Eirozonā un citur pasaulē. Ierobežojošā ECB monetārā politika turpmākajos gados palielinās valsts parāda apkalpošanas izmaksas - procentu likmju celšana ietekmēs arī uzņēmējus un mājsaimniecības. Ietekme publiskajās finansēs izpaudīsies jau šogad, Latvijai pārfinansējot ārējo parādu vairāk nekā 1,4 miljarda eiro apmērā. Tāpēc valdībai turpmāk ir svarīgi saglabāt atbildīgu fiskālo politiku, lai parāda apkalpošana nekļūtu par ievērojamu fiskālu slogu.

Krievija turpina agresiju Ukrainā, kas joprojām ir uzskatāma par lielāko draudu Latvijas un arī visas pasaules ekonomiskajai attīstībai. Gāzes un naftas cenas ir stabilizējušās un tuvākajā laikā tiks samazināti siltumenerģijas tarifi vairākās pašvaldībās. AS "Rīgas Siltums" ir paziņojuši, ka nākamajai sezonai iegādāsies trīs reizes lētāku dabasgāzi, salīdzinājumā ar šo apkures sezonu⁸. Papildus, sākot ar aprīli, ES, apvienojot 27 valstu pieprasījumu, sāks piedalīties kā pircējs globālajā gāzes tirgū, tādējādi, radot iespēju iegādāties gāzi par izdevīgu cenu⁹. Šie notikumi vieš cerību par stabilu un ekonomiski izdevīgu gāzes piegādi nākošajā apkures sezonā, kam arī būs pozitīvs iespaids gan uz inflāciju, gan valsts fiskālo pozīciju. Kopš kara sākuma ES ir pieņēmusi 10 sankciju paketes pret Krieviju, ar mērķi vājināt Krievijas spējas finansēt karu. Lai arī sankcijas ir vājinājušas Krievijas ekonomiku, pēc daudzu ekonomistu domām, vismaz īstermiņā tās nav atstājušas pietiekoši spēcīgu efektu: pēc SVF, Pasaules bankas un OECD novērtējuma Krievijas IKP 2022. gadā saruka -2,2% līdz -3,9% robežās, bet šogad IKP attīstība varētu būt +0,3% līdz -5,6% robežās.¹⁰ Viens no galvenajiem iemesliem sankciju salīdzinoši mērenajai ietekmei uz Krievijas ekonomiku ir fakts, ka Ķīna un Indija liela mērā ir aizvietojusi rietumvalstu energoresursu importu. Otrkārt, ir pazīmes, ka Krievijai lielā mērā izdodas apiet sankcijas izmantojot trešo valstu slēpto starpniecību importa un eksporta darījumos. Piemēram IKP izaugsme Armēnijā un Gruzijā 2022. gadā pārsniedza 10%, arī citās centrālāzijas valstīs iezīmējas laba ekonomiskā izaugsme, neskatoties uz salīdzinoši tuvu karadarbību.

Rietumu ekonomikās turpinās procenta likmju kāpums. ECB 8. februārī jau piekto reizi pēdējā gada laikā palielināja savas galvenās procentu likmes. Savukārt ASV federālo rezervju

⁷ <https://www.fdp.gov.lv/lv/media/4167/download?attachment>

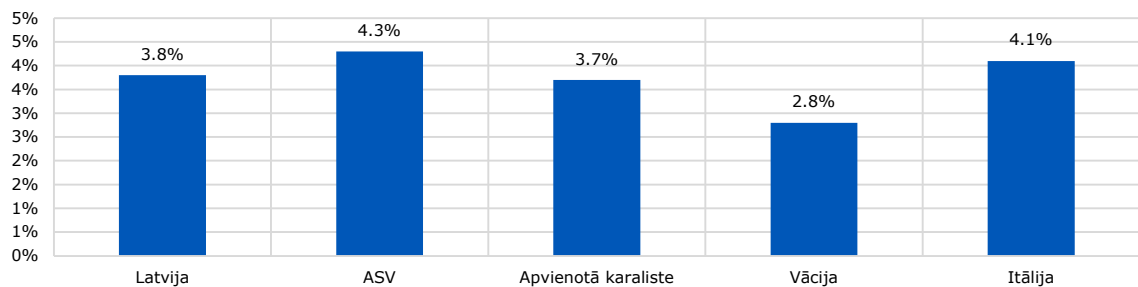
⁸ <https://www.rs.lv/news/rigas-siltums-nakamajai-apkures-sezonai-iegadasies-tris-reizes-letaku-dabaszazi>

⁹ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-03-07/eu-will-flex-collective-buying-clout-in-gas-market-next-month?srnd=premium-europe&leadSource=verify%20wall>

¹⁰ <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/impact-sanctions-russian-economy/>

sistēma savas procentu likmes jau cēlušas 8 reizes pēdējā gada laikā. Ekonomikas rādītāju, it sevišķi, inflācijas, darba tirgus, un IKP pieauguma, dinamika liecina, ka procentu likmju kāpums vēl turpināsies, kas arī negatīvā veidā ietekmēs ekonomikas, samazinot globālo pieprasījumu un paaugstinot valsts parādu apkalpošanas izmaksas. Latvija šajā aspektā atrodas salīdzinoši pozitīvā situācijā, jo valsts parāds ir salīdzinoši zems, valsts kredītreitings augsts un kredītu apjoms, nekustamā īpašuma iegādei, ir salīdzinoši zems. Saskaņā ar FM novērtējumu¹¹ vispārējās valdības parāda apkalpošanai 2022. gadā tika iztērēts 0,5% no IKP, bet šogad, neskatoties uz ievērojami paaugstinātajām procentu likmēm tikai 0,6% no IKP. Š.g. 1. martā Valsts kase iekšējā tirgū izlaida 5 gadu obligācijas ar vidējo ienesīgumu 3,8%. Zemāk grafikā 1.1. ir salīdzināts Latvijas valsts vērtspapīru ienesīgums salīdzinājumā ar citām valstīm. Jāatzīmē Latvijas pozitīvā situācija ar parāda apkalpošanas izmaksām, it sevišķi, ņemot vērā ģeopolitiskos riskus un Latvijas robežu ar Krieviju. Procenta likmju kāpums tiek minēts kā viens no iemesliem vienas no lielākajām ASV bankas SVB maksātnespējai¹². Vēlāk tika apturēta vēl vienas nelielas ASV reģionālas bankas darbība. Lai arī šobrīd netiek prognozēta citu banku maksātnespēja, ir jāņem vērā finanšu sektora fiskālie riski pieaugošu procentu likmju apstākļos. Vēsturiski finanšu sektors ir viens no nozīmīgākajiem fiskālajiem riskiem ar potenciāli lielu iespaidu uz valsts finanšu stāvokli.

1.1. attēls. Valstu 5-gadu obligāciju ienesīgums š.g. marta sākumā (%)

Avots: Valsts kases dati, CNBC.com

Eiropas Komisija ir publiskojusi komunikāciju dalībvalstīm ar rekomendācijām fiskālai politikai 2024. gadam¹³. Padome jau iepriekšējā Monitoringa ziņojumā informēja par gaidāmo Eirozonas ekonomiskā regulējuma reformu. Ņemot vērā, ka EK SIP izņēmuma klauzula vairs nebūs spēkā 2024. gadā un, acīmredzot, jaunais ES ekonomiskais regulējums vēl nebūs spēkā nākošgad, EK ir sagatavojusi vadlīnijas fiskālajai politikai, kas atbilst gan esošajam regulējumam, gan ietver sevī plānotā regulējuma elementus. EK arī publicēs valstīm specifiskas rekomendācijas, kas sevī ietvers gan kvantitatīvos rādītājus, gan kvalitatīvās vadlīnijas. **Kopumā ES dalībvalstu fiskālajām politikām 2024. gadā būtu jānodrošina vidēja termiņa parāda ilgtspējība un jāveicina ilgtspējīga un iekļaujoša ekonomiskā izaugsme.** EK aicina valstu Stabilitātes programmās iekļaut fiskālos mērķus, kas nodrošinātu vispārējās valdības parādu ilgtspējīgā līmenī un nodrošināta VVB deficītu ne lielāku par 3% no IKP. Stabilitātes programmai būtu sevī jāiekļauj vidēja termiņa fiskāli strukturālais plāns, kas nākotnē būs galvenais valsts fiskālās politikas dokuments. Ņemot vērā globālo energoresursu cenu samazināšanos, dokuments rekomendē ES dalībvalstīm pakāpeniski samazināt valsts atbalstu cenu kompensācijai, pieļaujot mērenu atbalstu tikai

¹¹ Precizētais Latvijas vispārējās valdības budžeta plāna projekts 2023. gadam. Pieejams: <https://www.fm.gov.lv/lv/media/13500/download?attachment>

¹² <https://edition.cnn.com/2023/03/11/business/svb-bank-collapse-explainer-timeline/index.html>

¹³ https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact/fiscal-policy-guidance_en

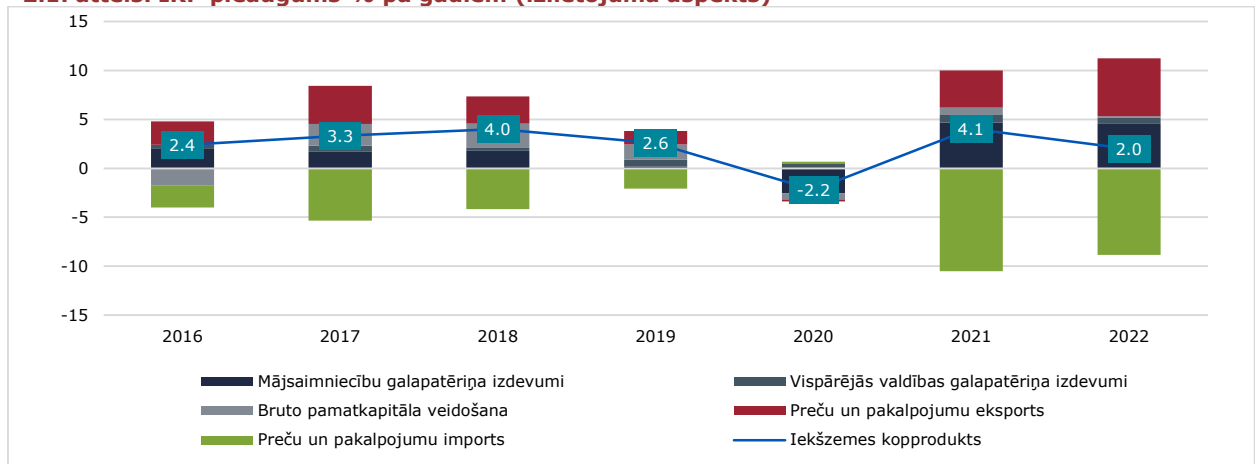
visnabadzīgākajiem iedzīvotāju slāņiem. Latvijā faktiski visi atbalsta mehānismi, energoresursu cenu pieauguma kompensācijai, beidzas aprīļa beigās.

2. Makroekonomiskās vides novērtējums

Iekšzemes kopprodukts

Latvijas iekšzemes kopprodukts salīdzināmajās cenās 2022. gadā pieauga par 2%, liecina CSP dati. Raugoties no izlietojuma aspekta, lielākais pieaugums IKP pieaugumā bija preču un pakalpojumu eksportam un, neskatoties uz iedzīvotāju pirktspējas pasliktināšanos, arī mājsaimniecību patēriņš pieauga par 4,6%, kas ir gandrīz tik pat cik bija 2021. gadā. Valdības ieguldījumi pieauga par 0,5%, bet investīciju apjoms pieauga par 0,2% un abas šīs sadaļas samazinājās, salīdzinot ar 2021. gadu.

2.1. attēls. IKP pieaugums % pa gadiem (izlietojuma aspekts)

Avots: CSP [IKP030]

Gada garumā IKP pieaugums kļuva ar katru ceturksni lēnāks, tomēr kopumā ir izdevies izvairīties no recesijas un arī gada pēdējā ceturksnī sasniegt minimālu izaugsmi 0,5% pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu (sezonāli un kalendāri korigēti dati). No ražošanas aspekta raugoties, CSP dati liecina, ka ražojošo nozaru pievienotā vērtība 2022. gadā samazinājās par 1,1%, bet pakalpojumu nozarēs tā pieauga par 4,2%. Lielākais pozitīvais iespaids IKP pieaugumā ir bijis pandēmijā smagi cietušajām nozarēm: izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumiem (+57,5%) un mākslas, izklaides un kultūras pakalpojumiem (+26,6%). Tomēr pārliecinošu izaugsmi varēja vērot arī relatīvi stabilās nozarēs: komercpakalpojumos (+15,7%) un informācijas un komunikācijas pakalpojumos (+14%) un lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā (+7%). Lēnāka izaugsme bija tādā Latvijai būtiskā nozarē kā apstrādes rūpniecība (+2,7%), bet pārējā rūpniecība (BDE) nonāca dziļā lejupslīdē (-11%). Lejupslīde fiksēta arī tādās lielās nozarēs kā būvniecība (-11,3%) un tirdzniecība (-6,3%).

Darba tirgus un darba samaksa

Jaunākie CSP dati liecina, ka 2022. gadā vidējā bruto darba samaksa pieauga par 7,5%, bet gada pēdējā ceturksnī tā pieauga par 8% un bija 1443 eiro. Gada noslēdzošā ceturksnī privātā sektorā darba samaksa pieauga par 9,3% un bija 1441 eiro, bet sabiedriskajā sektorā pieaugums bija 4,8% un vidējās bruto darba samaksas apmērs bija 1451 eiro, jeb par 10 eiro vairāk. Tomēr, ņemot vērā augsto inflāciju, kas 2022. gadā sasniedza 17,2%, redzams, ka darba samaksas pieauguma temps no tās atpaliek vairāk kā divas reizes. Mēneša vidējā neto darba samaksa 2022. gadā bija 1006 eiro, salīdzinot ar 2021. gadu - tās pieaugums bija 7%. Tomēr, ņemot vērā inflācijas kāpumu, reālā darba samaksa samazinājās par vairāk kā 8% 2022. gada laikā. Strādājošo reālo ienākumu samazināšanās novērota katrā ceturksnī, pie

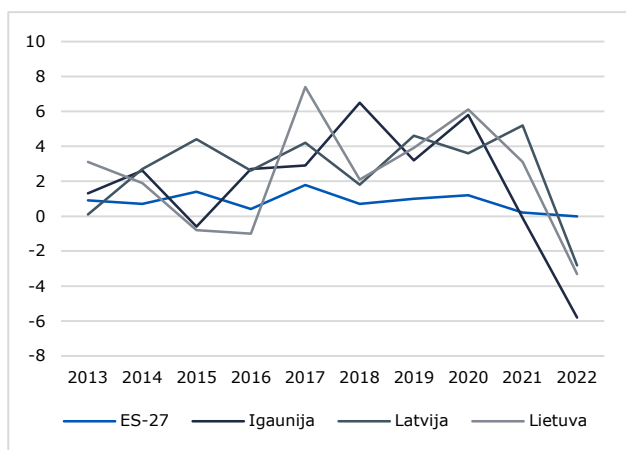
tam - otrajā un trešajā ceturksnī tā strauji pieauga, pārsniedzot 11%-12%. No vienas puses tas skaidri norāda, ka algu/inflācijas spirāle neattīstās, no otras puses - strādājošo ienākumu pieaugums netiek līdz patēriņa cenu kāpumam un strādājošo pirktspēja samazinās diezgan strauji.

Darba tirgū situācija ir diezgan stabila un bezdarba līmenis būtiski nepieaug. 2022. gadā kopumā bezdarba līmenis bija 6,9%, pie tam, sieviešu vidū bezdarba līmenis bija zemāks 5,6%, bet vīriešu vidū 8,1%. Reģistrētā bezdarba līmenis janvārī un februārī bija nemainīgs (6,3%), liecina NVA dati. Bet CSP dati par bezdarba līmeni pašlaik pieejami par janvāri un tie liecina, ka arī gada pirmajā mēnesī bezdarba līmenis bija zems 6,8%, pie tam, vīriešu bezdarbs teju uz pusi augstāks (9%) nekā sieviešu (4,6%). Kopumā bez darba janvārī bija 65,2 tūkstoši cilvēku, bet brīvās darba vietas bija ap 25,9 tūkstoši. Aktuālie dati par vakanču skaitu pašlaik pieejami par 2022. gada trešo ceturksni. Lielākais vakanču īpatsvars šajā laikā bija valsts pārvaldē un aizsardzībā (7,4%), informācijas un komunikācijas pakalpojumos (3,4%), administratīvo un apkalpojošo dienestu darbībā (3,4%), kā arī būvniecībā (3,3%), pie tam, valsts pārvaldē un IKT nozarēs darbinieku atalgojums pārsniedz vidējo atalgojuma līmeni valstī.

Produktivitātes un darba samaksas plaisa

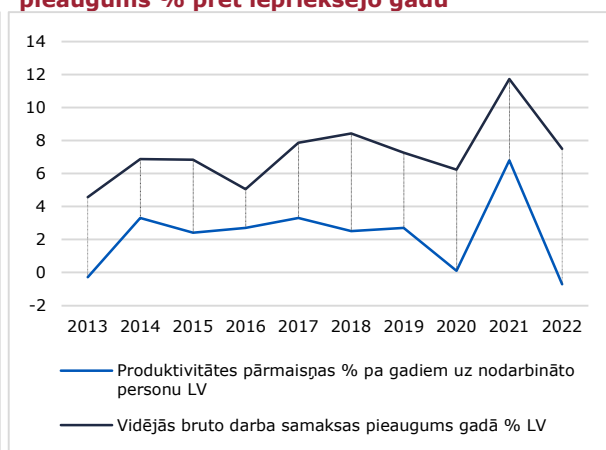
Produktivitātes kāpināšana ir lielākais Latvijas ekonomikas tuvākās desmitgades izaicinājums. Nepieciešams kāpināt strādājošo produktivitāti IKP gan rēķinot uz vienu stundu, gan rēķinot uz vienu nodarbināto.

2.2. attēls. Produktivitātes pieaugums % pa gadiem, rēķinot uz nostrādāto stundu

Avots: Eurostat

2.3. attēls. Produktivitātes pieaugums uz vienu nodarbināto un vidējās darba samaksas pieaugums % pret iepriekšējo gadu

Avots: Eurostat un CSP

Ņemot vērā negatīvās demogrāfiskās tendences un paredzamo darbības vecumā esošo iedzīvotāju skaita samazināšanos, īpaši pieaug ieguldījumu nepieciešamība cilvēkkapitālā, kāpinot strādājošo darba prasmju līmeni un konkurētspēju, kā arī sekmējot labus sabiedrības veselības rādītājus.

Vēl viena būtiska problēma ir darba samaksas pieaugums, kas nav sasaistīta ar produktivitātes pieaugumu, kas ir detalizēti pētīts LV PEAK Produktivitātes ziņojumā 2022¹⁴. No vienas puses ir izprotams nodarbināto spiediens uz darba devējiem, pieaugošās dzīves dārdzības un atvērtā ES darba tirgus apstākļos, bet no otras puses ar produktivitāti nesaistīts,

¹⁴ Latvijas produktivitātes ziņojums 2022/LVPEAK/ LPZ_2022.pdf (lu.lv)

darba samaksas pieaugums ievaino Latvijas ekonomikas konkurētspēju. Tādēļ, lai pārrautu šādu "apburto loku" nepieciešami mērķēti un tālredzīgi ieguldījumi produktivitātes kāpināšanā.

2023. gada 22. februārī norisinājās ikgadējā konference "Produktivitātes dialogs", kurā uzstājās EK finanšu lietu ģenerāldirektorāta nodaļas vadītāja vietniece (EC DG ECFIN) *Valerie Vandermeulen*¹⁵, stāstot par Atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM) potenciālo ietekmi uz IKP un produktivitāti. Latvijas ANM finansējuma aploksne ir paredzēta 1,826 mljrd. eiro apmērā. Šī mehānisma ietvaros Latvijā tiks veiktas gan reformas, gan veikti būtiski uzlabojumi infrastruktūrā. Nedaudz vairāk par vienu miljardu eiro plānots ieguldīt zaļās pārejas un digitālās transformācijas projektiem jeb 38% un 21% no kopējiem ieguldījumiem. Papildus tam, tieši produktivitātes kāpināšanai, paredzēti 196 miljoni eiro. Zaļās pārejas projekti un investīcijas, kurām ir pozitīva ietekme uz produktivitātes kāpināšanu ir:

- Rīgas Metropoles reģiona ceļu transporta sistēmas uzlabošana (295 milj. eiro),
- Privāto un publisko ēku energoefektivitātes uzlabošana (248 milj. eiro),
- Moderna un zaļa elektroapgādes tīkla izbūve (80 milj. eiro),
- Klimata pārmaiņu pielāgošanās pasākumi (plūdi un ugunsgrēki) (70 milj. eiro).

Savukārt digitālās transformācijas projekti un investīcijas, kas veicinās produktivitātes pieaugumu ir:

- Publisko IT platformu un infrastruktūras modernizācija (129 milj. eiro),
- Biznesa procesa digitalizācija (125 milj. eiro),
- 5G tīkla attīstība (12,5 milj. eiro).

Atveseļošanas un noturības mehānisms dalībvalstīm ir pieejams gan kā grants, gan kā aizņēmums un kopumā ES grantu daļa veido apmēram divas trešdaļas no pieejamā finansējuma, bet vienu trešdaļu veido aizņēmumi. No 27 ES dalībvalstīm, septiņas ir plānojušas piesaistīt aizņēmumus (lielākie aizņēmumi paredzēti Grieķijai, Itālijai un Rumānijai). Latvija, līdzīgi kā lielākā daļa ES valstu, nav plānojusi izmantot aizņēmumu tomēr patur tiesības to darīt, piemēram, projektu realizācijas sadārdzinājuma segšanai.

EK vērtējumā, ANM ieguldījumi dos gan tiešu ietekmi, gan multiplikatīvu efektu. Lielāko ietekmi uz iekšzemes kopproduktu ANM sasniegs 2026. gadā, kad tas varētu būt 1,3%-2%. Ieguldījumi galvenokārt ietekmēs pieprasījuma pusi. Ietekme uz piedāvājuma pusi (ANM investīciju atdeve), sākotnēji būs mazāka, bet tā ir sasaistīta ar pieprasījuma puses efektiem un izpaudīsies ilgtermiņā, piemēram, salīdzinot 2040. gadu ar 2028. gadu.

Inflācija un pamatinflācija

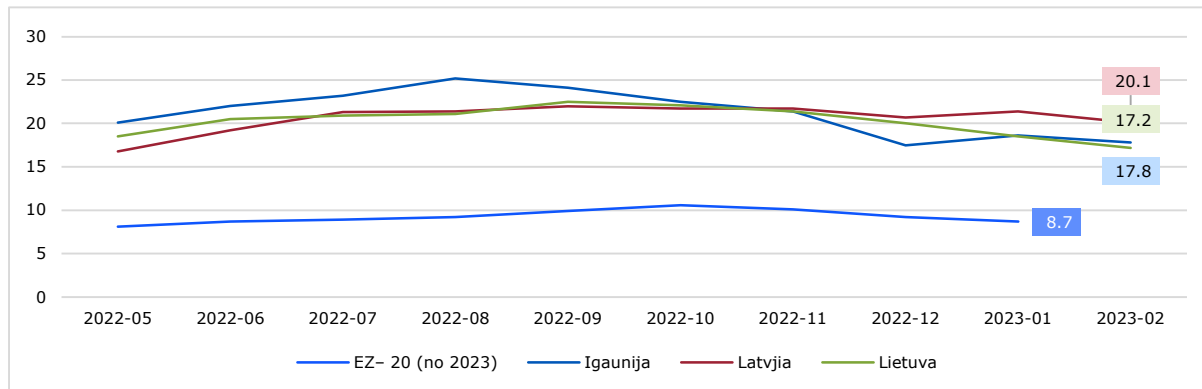
Eurostat dati liecina, ka inflācijas līmenis Latvijā ir joprojām viens no austākajiem eiro zonā, pie tam janvārī, un arī, pēc Eurostat ātrā novērtējuma, februārī, Latvijā inflācija pārsniedza Igaunijas un Lietuvas rādītājus. Pēc Eurostat ātrā novērtējuma datiem, februārī Latvijā inflācija sasniedza 20,1% (CSP dati uzrāda 20,3%), tomēr tā samazinājās par 1,3 procentpunktiem, salīdzinājumā ar janvāri. Arī Lietuvā, salīdzinājumā ar janvāri, inflācija samazinājās par 1,3 procentpunktiem, tomēr tās līmenis februārī bija zemākais Baltijā 17,2%. Igaunijā februārī inflācija bija 17,8% un, salīdzinot ar janvāri, tā samazinājās par 0,8 procentpunktiem.

Vērojot citas Eiro zonas valstis, redzams, ka jauns inflācijas pieauguma vilnis ir sācies arī Ungārijā un Čehijā, kur janvārī inflācijas sasniedza attiecīgi 26,2% un 19,1%.

¹⁵ The Latvian recovery and resilience plan and productivity / Valerie Vandermeulen/ [PowerPoint Presentation \(lu.lv\)](#)

Eirozonā janvārī inflācija bija 8,7%, EZ-20 jaunākie dati par februāri vēl nav publicēti, bet EZ-19 novērots inflācijas samazinājums, janvārī inflācija bija 8,6%, bet jau februāra ātrais novērtējums liecina, ka tā samazinājās līdz 8,5%.

2.4. attēls. SPCI – mēneša dati (gada pārmaiņu temps)

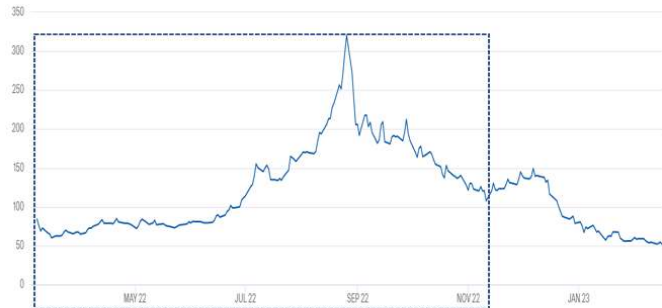
Avots: Eurostat [PRC_HICP_MANR]

Arī pamatinflācijas rādītāji Latvijā ir augsti un liecina par plašu ražošanas izmaksu pieauguma pārnesei uz visām ekonomikas nozarēm. Pamatinfācijas pieaugums iesākās vēl 2021. gada otrajā ceturksnī un 2022. gada pēdējā ceturksnī tas sasniedza 10,2%. Sākotnēji inflācijas pieaugums veidojās Covid-19 pandēmijas ietekmē, pieprasījumam pārsniedzot piedāvājumu, turklāt mājsaimniecību uzkrājumu apjoms pandēmijas laikā ievērojami pieauga. Latvijas Bankas aprēķini liecina, ka 2020. gadā (Covid-19 laikā) mājsaimniecību noguldījumu attiecība pret IKP sasniedza 31%, bet neilgi pēc Covid-19 ierobežojumu atcelšanas šī attiecība saruka līdz 27%¹⁶. Beidzoties pandēmijai, kā jauns šoks, iestājās energoresursu krīze saistībā Krievijas iebrukuma Ukrainā. Tas izraisīja inflāciju piedāvājuma pusē, kura drīzumā tika pārnesta uz patērētājiem. Gan Latvijai, gan Baltijai kopumā neatrisinātais energoneatkarības jautājums no Krievijas, bija būtisks tās negatīvās ietekmes kanāls.

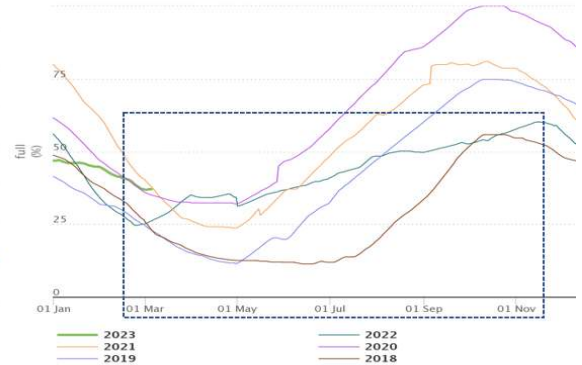
Reaģējot uz dramatisko ģeopolitisko eskalāciju, Latvijā 2022. gadā gāzes krājumu papildināšana sākās agrāk nekā iepriekšējos gados, tādā veidā risinot augsto nenoteiktību gan ar fizisko piegādes iespējamību, gan ar pieaugošajām šī energoresursa cenām. Tomēr jau 2022. gada otrajā pusē dabas gāzes cenas sasniedza rekord augstu līmeni - pat 320 eiro par MWh.

¹⁶ Vilnis Purviņš (2023) Ekonomikas atdzišana: toreiz (2008./2009.) un tagad (2022./2023.) pieejams : [Ekonomikas atdzišana: toreiz \(2008./2009.\) un tagad \(2022./2023.\) | Raksti | Makroekonomika](#)

2.5.attēls. Nākotnes darījumu cena dabas gāzes iepirkumos 2022. gadā

2.6. attēls. Dabas gāzes krājumu veidošana Latvijas krātuvē 2022. u.c. gados

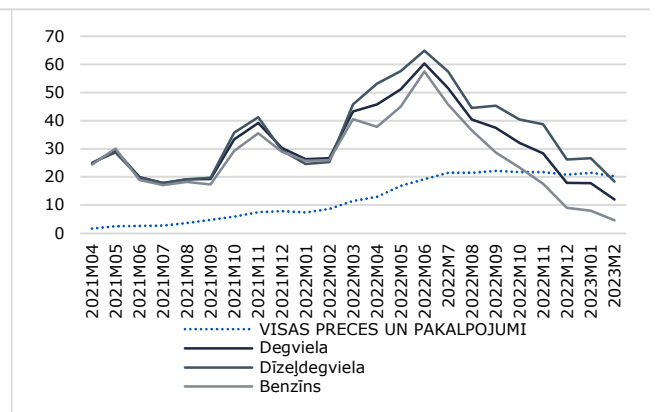
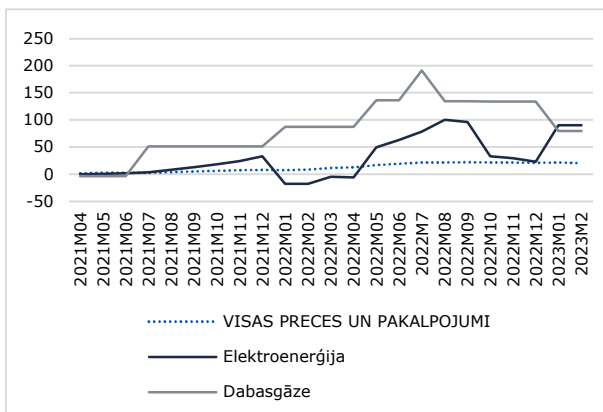
ICE Index Dutch TTF Natural Gas

Gas infrastructure Europe (AGSI)

Latvijā visu energoresursu cenu kāpums sākās 2021. gada otrajā pusē un lielākoties bija saistīts ar ekonomikas aktivizēšanos pēc pandēmijas. Tā kā šajā laikā sāka strauji pieaugt arī elektroenerģijas cena gala patērētājiem, tika veikti valsts diskrecionāri pasākumi šī pieauguma slāpēšanai, kas ļāva uz laiku aizkavēt vispārēju inflācijas kāpumu. Tomēr jau 2022. gada sākumā energoresursu cenu kāpums atsākās ar jaunu spēku. Arī 2022. gada ziemas periodā valsts veica atbalsta pasākumus elektroenerģijas patēriņa cenas samazināšanai, tomēr tā kā energoresursu sadārdzinājums jau skāra visas ekonomikas nozares tā efekts izpaudās kā patērētāju aizsardzība pret cenu šoku, bet kopumā inflācijas kāpumu ietekmēja minimāli.

2.7. attēls. Inflācijas dinamika pa energoresursu komponentēm (gāze elektroenerģija)

2.8. attēls. Inflācijas dinamika pa energoresursu komponentēm (degviela)

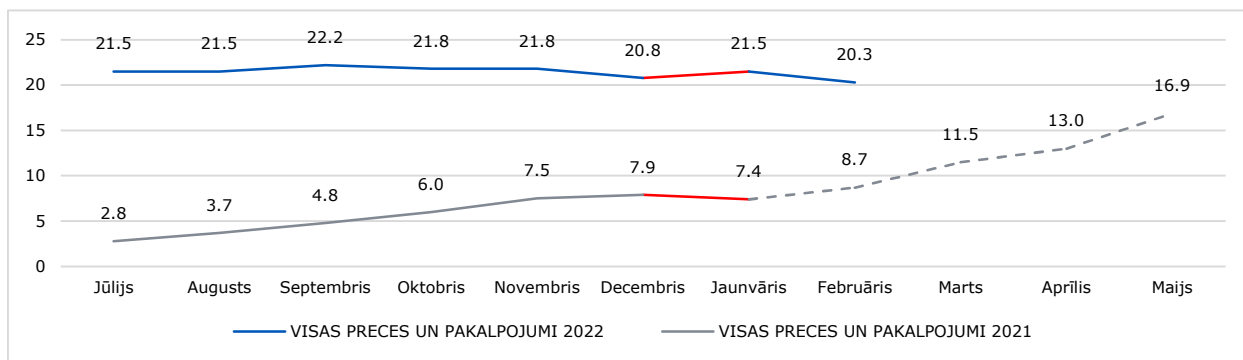
Avots: CSP

Avots: CSP

Tā kā inflācijas kāpums 2022. gadā bija ne tikai Latvijas, bet arī globāla mēroga parādība, monetārās regulēšanas institūcijas uzsāka ierobežojošas monetārās politikas īstenošanu. Eiropas centrālā banka samazināja aktīvu iegādes programmas un vairakkārt kāpināja procentu likmes. Pēdējo reizi ECB paaugstināja bāzes procentu likmi 2023.gada 2. februārī līdz 3%. Iespējams, ka striktā monetārā politika deva efektu, jo, kopš 2022. gada

novembra, inflācija Eirozonā sākusi lēnām samazināties. Tomēr Latvijā joprojām nav vērojamas būtiskas inflācijas samazināšanās pazīmes. To var daļēji skaidrot ar patēriņa cenu pārneses iepalikšanu un arī ar bāzes efektiem. "Vecās" energoresursu iepirkuma cenas vēl joprojām tiek pārnestas uz patērētājiem, jo 2022./2023. gada apkures sezona tiek nodrošināta izmantojot energoresursus, kas tika iepirkti 2022. gada pirmajā pusē augsto gāzes cenu periodā. Tādējādi, tas atspoguļojas gan ražošanas izmaksu gan tirdzniecības uzturēšanas izmaksās. Savukārt janvārī novērotais īslaicīgais inflācijas pieaugums skaidrojams ar bāzes efektu, kad 2021. gada atbilstošā periodā bija vērojams minimāls patēriņa cenu samazinājums. Latvijas bankas analītiķi piemin arī šaurā Latvijas tirgus ietekmi uz inflācijas noturīgumu, norādot, ka daļa inflācijas ir izskaidrojama ar tirgus dalībnieku spekulācijām uz kopējā augsto cenu fona¹⁷.

2.9. attēls Inflācijas attīstības salīdzinājums t-1 un t periodos

Avots: CSP

Sagaidāms, ka tuvākajos mēnešos vērosim mērenu inflācijas samazināšanos, tomēr patērētāju groza izmaksu mazināšanās nav sagaidāma, kas turpinās ierobežot patēriņu. Tomēr iespējams arī būtisks negatīvs efekts inflācijas samazināšanās un iespējamās recesijas gadījumā, kas varētu būt saistīts ar budžeta ieņēmumu samazināšanos, kas iepriekšējā gadā auga būtiskās inflācijas iespaidā.

Rūpniecība, mazumtirdzniecība, eksports (šī gada janvāra dati)

CSP dati liecina ka, **rūpniecības produkcijas** apjoms janvārī samazinājās par 9,8%, salīdzinot ar iepriekšējā gada janvāri, bet salīdzinot ar decembri samazinājums ir 3,3%¹⁸. Vislielākie samazinājumi ir elektroenerģijas un gāzes apgādes nozarēs - 21%, salīdzinot ar pagājušā gada janvāri, un 33%, salīdzinot ar decembri. Arī apstrādes rūpniecībā situācija ir pesimistiska - produkcijas apjoma samazinājums, salīdzinot ar 2022. gada janvāri - 6,1% un, salīdzinot ar decembri, arī ir samazinājums 1% apmērā.

Janvārī, salīdzinot ar janvāri, produkcijas apjoma samazinājumi ir mēbeļu rūpniecībā (-22,4%), Iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošanā (-28%), Gatavo metālizstrādājumu ražošanā (-14,2%), nemetālisko minerālvielu ražošanā (-22%), Ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošanā (-31,6%), Poligrāfija un ierakstu reproducēšanā (-34,6%), Papīra un papīra izstrādājumu ražošanā (-18,2%), koksnes un koka izstrādājumu ražošanā (-4,7%), kā arī tekstilrūpniecībā un apģērhu ražošanā attiecīgi (-5,7%) un (-1,8%).

Janvārī produkcijas apjomi pieauga četrām, kopumā no sešpadsmit, apstrādes rūpniecības apakš nozarēm: datoru, elektrisko un optisko iekārtu ražošanā 43,4%, elektrisko

¹⁷ Ekonomisti: Būtiskais inflācijas kāpums Latvijā daļēji saistīts ar konkurences trūkumu / Raksts (ism.lv)

¹⁸ Janvārī rūpniecības produkcijas apjoms samazinājās par 9,8% | Oficiālās statistikas portāls

iekārtu ražošanā 11,3% un iekārtu un ierīču remontā un uzstādīšanā 48,9%, un dzērienu ražošanā apjoms pieaudzis par 3%. Pārtikas produktu ražošanā nav produkcijas apjoma pieaugums, salīdzinot ar 2022. gada janvāri.

Mazumtirdzniecības apgrozījums janvārī, salīdzinot ar 2022. gada janvāri, pieauga par 2,9%, bet, salīdzinot ar decembri - pieaugums bija 1,4%, liecina CSP kalendāri koriģētie dati salīdzināmajās cenās¹⁹. Savukārt mazumtirdzniecības uzņēmumu kopējais apgrozījums faktiskajās cenās, ņemot vērā sezonālītāti, 2023. gada janvārī, salīdzinot ar decembri, samazinājās par 16,6%.

Satraukumu rada pārtikas mazumtirdzniecības dati, kas liecina, ka pārtikas preču mazumtirdzniecība samazinājās par 3,2%, salīdzinot ar iepriekšējā gada janvāri (salīdzināmās cenas, kalendāri koriģēti dati). Citos segmentos tomēr fiksēti apgrozījuma pieaugumi: nepārtikas preču mazumtirdzniecības apjoms (bez autodegvielas) palielinājās par 5,7%, autodegvielas – pieauga par 8,5%. Salīdzinot mazumtirdzniecības apgrozījumu janvārī pret decembri, redzams, ka pārtikas preču mazumtirdzniecība pieauga par 2,7%, nepārtikas preču mazumtirdzniecības apjoms (bez autodegvielas) pieauga par 1,6%, bet autodegvielas mazumtirdzniecība samazinājās par 1,4%.

Ārējā tirdzniecībā apgrozījums pieaudzis par 11,8%, salīdzinot ar 2022. gada janvāri, un veidoja 3,5 miljardus eiro, liecina CSP dati²⁰. Janvārī Latvija eksportēja preces 1,63 miljardu eiro apmērā, bet importēja par 1,85 miljardiem eiro. Ārējās tirdzniecības bilance, salīdzinājumā ar 2022. gada janvāri, pasliktinājās, eksportam kopējā ārējās tirdzniecības apjomā samazinoties no 48,1% līdz 46,9%. Janvārī svarīgākie eksporta partneri bija Lietuva (17,5% no eksporta kopapjoma), Igaunija (13,1%), Vācija (7%) un Somija (5,9%). Nozīmīgākie importa partneri – Lietuva (25,6% no importa kopapjoma), Vācija (10,9%), Polija (10%) un Igaunija (7,9%).

2023. gada janvārī, salīdzinot ar 2022. gada janvāri, Latvijas eksports samazinājās šādās preču grupās: koks, tā izstrādājumi un kokogles (-9,6%), minerālais kurināmais (-6,1%), mehānismi un mehāniskās ierīces (-4,3%). Bet eksports, salīdzinot ar 2022. gada janvāri, pieauga alkoholiskiem un bezalkoholiskiem dzērieniem (61,6%), elektroierīcēm un elektroprecēm (+37,5%), sauszemes transportlīdzekļiem un to detaļām (37,2%), pienam, putnu olām un medum (18,7%), kā arī graudaugu produktiem pieaugums bija 2,9 reizes.

Makroekonomikas prognozes SP 2023-2026

Uzsākot Stabilitātes programmas 2023-2026 izstrādes ciklu, Finanšu ministrija ir atjaunojusi makroekonomikas prognozes, kas tika skatītas un apstiprinātas Padomē š.g. 10. februārī²¹. Tā, salīdzinot ar iepriekš apstiprināto makroekonomisko indikatoru kopumu, satur izmaiņas, kas izmantots par pamatu vidēja termiņa budžeta ietvaram 2023-2025. Tā kā 2022. gads iezīmējās ar ārkārtēju un globālu ekonomisko nenoteiktību un daudzas norises, sakarā ar kara gaitas neprognozējamību Ukrainā, ekonomikā bija grūti prognozējamā, draudzi prognozētāji, t.sk., Finanšu ministrija pārskatīja makroekonomiskās prognozes - pazeminot IKP pieaugums prognozi un kāpinot inflācijas prognozi. Ņemot vērā, ka 2022. gads noslēdzās ar nedaudz labāku iznākumu nekā sākotnēji prognozēts, bija pamats 2023. gadam neprognozēt lejupslīdi, bet reālā IKP pieaugumu, salīdzinot ar 2022. gadu, prognozēt bez izmaiņām. Tomēr pašlaik nav pamata ar lielu optimismu raudzīties uz turpmāko gadu ekonomiskā attīstībā. Tādēļ, salīdzinot ar iepriekšējo VTBI 2023/25 (decembra) prognozi, reālā IKP prognoze 2023. gadam tika koriģēta uz augšu par 0,6 procentpunktiem, bet jau 2024. gadam pazemināta par 1 procentpunktu. Attiecībā uz 2025. gadu reālā IKP prognoze

¹⁹ Janvārī mazumtirdzniecības apgrozījums pieauga par 2,9 % | Oficiālās statistikas portāls

²⁰ Janvārī Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījums par 11,8 % lielāks nekā pirms gada | Oficiālās statistikas portāls

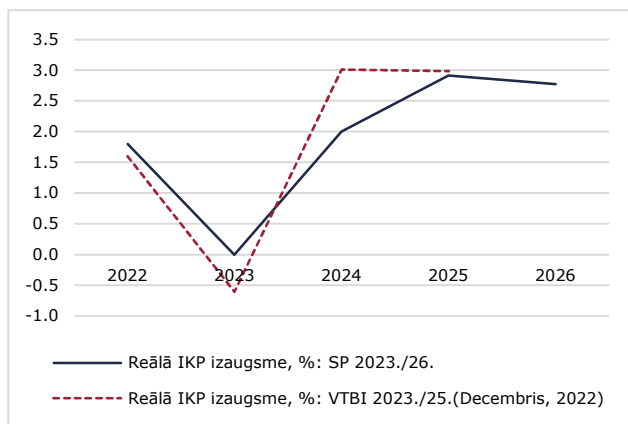
²¹ Makroekonomiskās prognozes Stabilitātes programmai 2023-2026 | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

pazemināta par 0,1 procentpunktu. FM, salīdzinot ar 2025. gadu, 2026. gadā prognozē IKP pieaugumu 2,8% apmērā

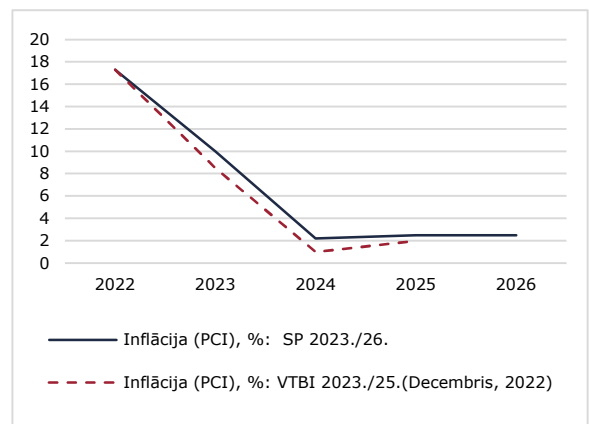
Inflācijas prognoze šim un arī turpmākiem gadiem ir kāpināta, iezīmējot pašlaik pastāvošo neskaidrību par energoresursu cenu attīstību un arī iespējamo darba samaksas kāpumu nodarbinātajiem. FM prognozēs, salīdzinot ar iepriekšējo VTBI 2023/25 (decembra) prognozi, 2023. gadam inflācijas vērtība paaugstināta par 1,5 procentpunktiem, bet 2024. gadam paaugstināta par 1,2 procentpunktiem. Savukārt 2025. gadam tā paaugstināta par 0,5 procentpunktiem. FM 2026. gadā prognozē inflācijas līmeņa normalizāciju līdz 2,5%.

2.10. Reālā IKP prognoze SP 2023/2026 un prognoze VTBI 2022-2025

2.11. Inflācijas prognoze SP 2023/2026 un prognoze VTBI 2022-2025

Avots: FM

Avots: FM

Arī Eiropas Komisija atjaunojusi dalībvalstu makroekonomiskās prognozes šī gada februārī. Salīdzinot FM reālā IKP prognozi ar EK prognozēto 2023. gadam, FM prognoze ir par 0,1 procentpunktu zemāka un liecina par neitrālu izaugsmi, savukārt EK prognozē minimālu IKP izaugsmi (0,1%). Arī 2024. gadam FM prognoze ir piesardzīgāka un, salīdzinot

ar EK prognozēto, IKP pieaugums ir par 0,7 procentpunktiem mazāks.

Tabula 2.1. Makroekonomisko rādītāju prognozes FM, LB, EK

	2023	2024	2025	2026
Reālā IKP Izaugsme				
FM (Feb.2023) ²²	0,0	2,0	2,9	2,8
LB (Dec.2022) ²³	-0,3	4,4	3,5	-
EK (Feb.2023) ²⁴	0,1	2,7	-	-
<i>Vidējais aritm.</i>	<i>0,1</i>	<i>3,0</i>	<i>3,2</i>	<i>2,8</i>
Inflācija (PCI)				
FM (Feb.2023)	10,0	2,2	2,5	2,5
LB (Dec.2022)	10,9	4,4	3,0	-
EK (Feb.2023)	7,9	1,5	-	-
<i>Vidējais aritm.</i>	<i>9,6</i>	<i>2,7</i>	<i>2,8</i>	<i>2,5</i>

FM inflācijas prognozes liecina par lēnāku tās līmeņa pazemināšanos nekā prognozē EK. 2023. gadam FM prognozē 10% inflācijas līmeni, bet EK par 2,1 procentpunktiem mazāku vērtību. Arī 2024. gadam FM prognozētais inflācijas līmenis ir par 0,7 procentpunktiem augstāks nekā

EK prognozēs. Kopumā gan FM, gan EK prognozes rāda, ka 2023. gadā vēl saglabāsies diezgan būtisks patēriņa cenu pieaugums, kas normalizēsies vien sākot ar 2024. gadu. Arī uz IKP pieaugumu pašlaik būtu jāraugās ar ļoti piesardzīgu optimismu.

²² FM aktualizētās makroekonomikas prognozes: [FM aktualizējusī makroekonomisko rādītāju prognozes Latvijas Stabilitātes programmas sagatavošanai | Finanšu ministrija](#)

²³ Latvijas Bankas Prognozes 21.12.2022, pieejams: [Prognozes | Latvijas Banka](#)

²⁴ European Commission forecasts, 13.02.2023, pieejams: [Economic forecast for Latvia \(europa.eu\)](#)

Tabula 2.2.

Padomes apstiprinātie makroekonomisko prognožu rādītāji, %.

Makroekonomiskie rādītāji	2023	2024	2025	2026
Reālā IKP izaugsme	0,0	2,0	2,9	2,8
Nominālā IKP izaugsme	11,7	5,5	5,7	5,5
Inflācija (Patēriņa cenas)	10,0	2,2	2,5	2,5
IKP deflators	11,7	3,4	2,7	2,7
Potenciālā IKP izaugsme	2,0	2,0	2,1	2,4
Izlaižu starpība	-1,5	-1,4	-0,6	0,0

Avots: FM

Padomes ieskatā būtiskākie negatīvie tautsaimniecību ietekmējošie faktori būs pastāvošās ģeopolitiskās spriedzes ekonomiskie riski, augstā inflācija, piegāžu ķēžu traucējumi un mājsaimniecību patēriņa kritums. Tā kā iedzīvotāju reālie ienākumi, inflācijas ietekmē, samazinās un arī mājsaimniecību uzkrājumu apjoms ir būtiski samazinājies, šo faktoru kopums būtiski negatīvi ietekmēs patēriņu un ierobežos IKP pieaugumu. Ar pilnu padomes viedokli un prognožu skaitliskiem rādītājiem var iepazīties Padomes mājas lapā.

3. Nodokļu ieņēmumi

Konsolidētā budžeta ieņēmumi, pateicoties inflācijai, 2022.gadā ir palielinājušies par 15,2% attiecībā pret 2021.gadu. Budžeta likumā par 2022. gadu paredzētie ieņēmumi ir pārsniegti par 13,4%. No nozīmīgākajiem nodokļiem vislielākais pieaugums procentuālā izteiksmē bija PVN, kas pieauga par 28,8%. Vismazākais pieaugums konstatēts Nekustāmā īpašuma nodoklim (+1,9%) un Akcīzes nodoklim (+2,4%). Skat. 4.1. tabulu.

Tabula 3.1.

Nodokļu ieņēmumu dinamika un izpilde 2020.-2022. gadiem., %		
	2022 fakts /2021 fakts	2022 fakts /2022 budžets
Nodokļu ieņēmumi	15,2%	13,4%
UIN	34,7%	19,7%
IIN	17,4%	21,5%
Sociālās iemaksas	17,5%	13,0%
Nekustāmā īpašuma n.	1,9%	-1,5%
PVN	28,8%	15,7%
Akcīzes nodoklis	2,4%	-3,1%
Citi netiešie n.	19,0%	7,8%

Avots: Finanšu ministrija un Padomes aprēķini

Arī 2023. gada budžeta plāna nodokļu ieņēmumu prognozes izskatās konservatīvas, ņemot vērā ekonomikas potenciālo recesiju un lielo nenoteiktību. 2023. gadā nodokļu ieņēmumi kopbudžetā tiek plānoti 12,3 miljardu apmērā, tikai par 747,3 miljoniem jeb 6,3% vairāk nekā tika iekasēts 2022 gadā. Š.g. janvārī konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi sasniedza 1,1 miljardu eiro, kas ir par 135 miljoniem eiro jeb 14,4% vairāk nekā 2022. gada janvārī. Visās nodokļu grupās ir izpildīts nodokļu iekasēšanas plāns. Kopumā ir jāatzīmē, ka FM pēdējos gadus, nodokļu ieņēmumu prognozēšanā, ir bijusi konservatīva un reālie nodokļu ieņēmumi vienmēr ir bijuši lielāki par budžeta likumā plānotajiem, izņemot 2020. gadu, kad Covid-19 krīzes ietekme vēl nebija ņemta vērā.

Jaunā valdība ir deklarējusi nodomu veikt reformu 2024. gadā un ir sākusi darbu pie nodokļu politikas pamatnostādņem 2024. – 2027. gadam. Padome atgādina, ka starptautiski pētījumi salīdzinoši augstu novērtē Latvijas nodokļu sistēmu. Nodokļu sistēmas stabilitāte un nemainība ir vērtības pašas par sevi, it sevišķi augstas nenoteiktības laikos. Piedevām Latvijā nodokļos, attiecībā pret IKP, salīdzinājumā ar citām ES valstīm, tiek iekasēts salīdzinoši maz, bet vajadzības pēc papildus finansējuma ir ievērojamas. Līdz ar to jebkurš nodokļu ieņēmumu samazinājums būtu kompensējams ar citiem nodokļu ieņēmumiem. Padome respektē valdības deklarācijā noteikto uzdevumu uzlabot nodokļu sistēmu, tomēr pirms izmaiņām būtu nepieciešams uzmanīgi novērtēt reformas īstermiņa un ilgtermiņa ekonomiskās, fiskālās un sociālās ietekmes.

Fiskālās disciplīnas padomes priekšsēdētāja

Inna Šteinbuka